

A Meta-Analysis of the Barriers to Entrepreneurship for Rural Women in Iran

Akbar Zolfaghari¹ | Narges Ghanei Yakhdan²

1. Corresponding Author, Department of Political Science, Faculty of Law and Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran. Email: akbarzolfaghari@pnu.ac.ir
2. Department of Education and Human Resources Improvement, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran. Email: sokotebahar@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 13 April 2024 Received in revised form: 13 July 2024 Accepted: 17 August 2024 Published online: 15 September 2024</p> <p>Keywords: Creativity, Employment, Meta-Analysis, Community Development, Rural Development and Women's Entrepreneurship.</p>	<p>The main purpose of the research is to explain the barriers to women's entrepreneurship in Iran by using the meta-analysis approach.</p> <p>The statistical population of the research is the research conducted on the topic of barriers to women's entrepreneurship between 2012 and 2021. Purposive sampling was employed to identify 24 studies that met the criteria for inclusion in the meta-analysis. The third edition of comprehensive meta-analysis software was employed to analyze the data.</p> <p>The research results indicate that the aggregate effect size of women's entrepreneurship barriers in Iran is 0.481, which is evaluated as medium to high in Cohen's interpretation system. Based on the research's results, the most significant obstacles to women's entrepreneurship in Iran are cultural, social, economic, and background barriers. Cultural barriers have an effect size of 0.388, while social barriers have an effect size of 0.429, economic barriers have an effect size of 0.523, and contextual barriers have an effect size of 0.549. Background barriers with 0.549 have had the greatest effect on women's entrepreneurship.</p> <p>As indicated by the research findings, women's entrepreneurship encounters numerous obstacles, including cultural, social, economic, political, and contextual obstacles. Ultimately, these barriers have resulted in women's unwillingness to participate in entrepreneurial activities and their non-participation in entrepreneurial activities, as well as concern and discouragement. According to the results, removing these barriers and increasing the willingness of women in entrepreneurial activities will lead to wealth production, technology development, productivity, and training of entrepreneurs, development of entrepreneurship and promotion and improvement of the quality of life of women</p>

Cite this article: Zolfaghari, A. & Ghanei Yakhdan, Z. (2024). A Meta-Analysis of the Barriers to Entrepreneurship for Rural Women in Iran. *Community Development (Rural and Urban)*, 16 (1):167-185.

<https://doi.org/10.22059/jrd.2024.375048.668853>

© The Author(s). Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/jrd.2024.375048.668853>

فرا تحلیلی بر موانع کار آفرینی زنان روستایی در ایران

اکبر ذوالفقاری^۱ | نرگس قانع یخدان^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: akbarzolfaghari@pnu.ac.ir
 ۲. گروه آموزش و بهسازی منابع انسانی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: sokotebahar@gmail.com

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>هدف اصلی این پژوهش، تبیین موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران با رویکرد فراتحلیل است. جامعه آماری این مطالعه، پژوهش‌های انجام‌شده در بازه زمانی ۱۳۹۱-۱۴۰۰ با موضوع موانع کارآفرینی زنان روستایی است. ۲۴ پژوهش که دارای ویژگی‌های مناسب برای ورود به فراتحلیل بودند، با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. به‌منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات، ویرایش سوم نرم‌افزار جامع فراتحلیل مورد استفاده قرار گرفت. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد تأثیر کلی موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران ۰/۴۸۱ است که در نظام تفسیری کوهن متوسط رو به بالا ارزیابی می‌شود. براساس یافته‌ها، موانع فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زمینه‌ای از مهم‌ترین موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران بوده است. میزان تأثیر موانع فرهنگی ۰/۳۸۸، اجتماعی ۰/۴۲۹، اقتصادی ۰/۵۲۳، و زمینه‌ای ۰/۵۴۹ گزارش شده است. موانع زمینه‌ای با ۰/۵۴۹ بیشترین اثر را بر کارآفرینی زنان روستایی داشته است.</p> <p>براساس نتایج تحقیق، کارآفرینی زنان روستایی با موانع متعدد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و زمینه‌ای روبه‌رو است که موجب نگرانی، دلسردی، دلزدگی و نهایتاً عدم تمایل زنان به فعالیت‌های کارآفرینی و عدم مشارکت آنان در فعالیت‌های کارآفرینانه شده است. بنا بر نتایج، رفع این موانع و افزایش تمایل بانوان در فعالیت‌های کارآفرینی موجب تولید ثروت، توسعه فناوری، بهره‌وری، تربیت افراد کارآفرین، توسعه کارآفرینی و ارتقا و بهبود کیفیت زندگی زنان خواهد شد.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۲۵</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۴/۲۳</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۵/۲۷</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۶/۲۵</p> <p>کلیدواژه‌ها: <i>اشتغال، توسعه روستایی، توسعه محلی، خلاقیت، فراتحلیل، کارآفرینی زنان.</i></p>

استناد: ذوالفقاری، اکبر و قانع یخدان، نرگس (۱۴۰۳). فراتحلیلی بر موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران. توسعه محلی (روستایی-شهری)، ۱۶(۱): ۱۶۷-۱۸۵.
<https://doi.org/10.22059/jrd.2024.375048.668853>

© نویسندگان.

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

DOI: <https://doi.org/10.22059/jrd.2024.375048.668853>

۱. مقدمه و بیان مسئله

کارآفرینی در حقیقت توسعه دادوستد مخاطره‌آمیز جدید در درون وضعیت فعلی و بازچینشی از شرایط و امکانات است. کارآفرینی به‌مثابه نیروی فکر، ابتکار و خلاقیت از منابع مهم، پایان‌ناپذیر، ارزان و بسیار ارزشمند جوامع بشری است که در عصر دانایی امروز، بیشتر از همیشه مورد توجه قرار گرفته است. تولید ثروت، توسعه فناوری و ایجاد اشتغال از علل این توجه است. کارآفرینی کاتالیزور توسعه و عامل پیشرفت اقتصادی، اشتغال‌زایی، افزایش بهره‌وری و ایجاد فرصت‌های نوآورانه (خداداده و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۳۱) و بهره‌گیری از این فرصت‌ها مستلزم شناخت ویژگی‌ها و مهارت‌های مورد نیاز است (صادقی‌مجد و فضل‌الهی‌قمشی، ۱۴۰۰: ۱۰۴). شرایط توسعه هنگامی مهیا می‌شود که همه قشرهای جامعه از جمله زنان در فرایند آن مشارکت داشته باشند. بهبود وضعیت زنان، به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در پیشرفت جامعه نقش تعیین‌کننده‌ای دارد و هیچ کشوری قادر نیست بدون توجه به زنان به‌عنوان نیمی از سرمایه‌های انسانی خود، گام‌های اساسی و مهمی در زمینه توسعه بردارد (علی‌پور، زاهدی، ملکی و جوادی‌یگانه، ۱۳۹۶: ۲۰۵). کارآفرینی و توسعه کارآفرینی زنان از راهبردهای مؤثر افزایش مشارکت آنان در اقتصاد و از حیاتی‌ترین مباحث توسعه در قرن حاضر است (نصرالهی وسطی، ۱۳۹۳). اسناد و مدارک نشان می‌دهد ایران به‌لحاظ اشتغال زنان، وضعیت مطلوبی ندارد. آنان فرصت‌های شغلی کمی را با دستمزدهای اندک اشغال کرده‌اند. این وضعیت در زنان روستایی بغرنج‌تر است؛ زیرا زنان روستایی علی‌رغم فعالیت در بخش‌های مختلف کشاورزی نه درآمد مستقلی دارند و نه تحت پوشش بیمه‌ای قرار گرفته‌اند. براین‌اساس، تلاش برنامه‌های توسعه بر افزایش مشارکت و توسعه کارآفرینی زنان روستایی متمرکز شده است. به همین دلیل در سال‌های اخیر درباره موانع کارآفرینی زنان روستایی مطالعات متعددی اجرا شده است، اما پراکندگی و گستردگی این مطالعات، نتایج متفاوتی داشته است و ضرورت اجرای یک مطالعه فراتحلیلی را نمایان می‌سازد. فراتحلیل، گزارش‌های متنوع پژوهشی، نوشته‌های بالاتکلیف و بدون استفاده در آرشیو کتابخانه‌ها، مراکز پژوهشی، سازمان‌ها و دانشگاه‌ها را بررسی، ترکیب و منسجم می‌کند. ترکیب نتایج پژوهش‌های پیشین، به‌عنوان واحد تحلیل، برای ایجاد تصویری کلی و شفاف از موضوع، به‌مراتب مؤثرتر و مفیدتر از تعریف پژوهشی جدید است. با ارتباط نتایج پراکنده طرح‌های مطالعاتی، شبکه دائمی دانش به جریان می‌افتد و حل یک مشکل و مسئله را در پی دارد. مطالعات فراتحلیل، نقایص و کاستی‌های حوزه پژوهش را تبیین و چشم‌انداز جامعی از یافته‌های علمی را ارائه می‌کند؛ بنابراین اهداف پژوهش حاضر شامل برآورد میزان تأثیر کلی موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران به روش فراتحلیل کمی، بررسی همگونی یا ناهمگونی مطالعات تحت بررسی موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران و برآورد میزان تأثیر متغیرهای تعدیل‌گر-زمینه‌ای موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران به روش فراتحلیل کمی است. پرسش‌های پژوهش عبارت‌اند از: میزان تأثیر کلی موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران به روش فراتحلیل کمی چقدر است؟ مطالعات موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران همگون است یا ناهمگون؟ و میزان تأثیر متغیرهای تعدیل‌گر-زمینه‌ای بر موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران به روش فراتحلیل کمی چقدر است؟

۲. تأملات مفهومی و نظری

این واژه اولین بار توسط اقتصاددانان مطرح، و سپس وارد مکاتب و تئوری‌های کارآفرینی، و سایر رشته‌های علوم انسانی شد (عابدی، ۱۳۸۱: ۱۱۴). کارآفرینی از کلمه فرانسوی *Entreprendre* به معنای متعهدشدن گرفته شده و کارآفرین فردی است

که متعهد می‌شود مخاطره‌های زمینه‌یابی، سازمان‌دهی، راه‌اندازی و مدیریت یک فعالیت اقتصادی را بپذیرد (سیدجوادین، ۱۳۸۳: ۵۰-۵۱).

کارآفرینی زنان روستایی شامل فعالیت‌های خوداشتغالی مشارکتی و مستقل، کارفرمایی و همه کسب‌وکارهای تک‌مالکیتی و جدید در حوزه زنان است (دجیوره^۱، ۲۰۰۶: ۳). دینا^۲ (۱۹۹۵) زنان کارآفرین را افرادی تعریف می‌کند که به‌تنهایی از طریق ارث یا مشارکت، کسب‌وکار جدید راه می‌اندازند، مسئولیت‌های اجتماعی می‌پذیرند، برای فعل‌وانفعالات مالی و راه‌اندازی کسب‌وکار جدید ریسک می‌کنند، و با ایده‌های جدید و نوآوری، محصولات نو تولید و تولیدات جدید را تکثیر می‌کنند تا در بازار خرید و فروش بر رقبای پیروز شوند. کارآفرینی زنان روستایی راه‌حل مناسبی برای مدیریت چالش‌های اقتصادی است (سنگلاگی و الاگوادی^۳، ۲۰۱۶: ۲۲۱).

عوامل و شرایط محیطی، شرایط مساعد و سوق‌دهنده‌ای برای توسعه کسب‌وکار زنان نیست. زنان ایرانی در این مسیر با موانع جدی مواجه‌اند (کریم‌زاده، ۱۳۹۸: ۱۴). محققان علل دلزدگی، کناره‌گیری و بی‌میلی زنان به فعالیت‌های کارآفرینی را متعدد می‌دانند، اما اعتقاد دارند بر رفع این چالش‌ها راهبردهایی وجود دارد. برخی موانع اقتصادی، برخی موانع سیاسی، برخی موانع ساختاری و تعدادی هم موانع فرهنگی را مانع اصلی کارآفرینی زنان روستایی در ایران دانسته‌اند. با مرور ادبیات تحقیق، موانع کارآفرینی زنان در ایران در قالب موانع فرهنگی-اجتماعی، ساختاری و اقتصادی قابل تقسیم است.

بینش ایده‌پردازان و تئوریسین‌ها، اطلاعات و دانش، و ارتباطات از ملزومات فعالیت‌های کارآفرینی زنان روستایی و توسعه این فعالیت‌ها است (اخوان‌صراف و آراسته، ۱۳۸۷: ۵۲). تئوری‌های کارآفرینی اجتماعی که مطمح نظر پژوهش حاضر هستند تأکید می‌ورزند در شرایطی که زنان کارآفرین با موانعی مواجه‌اند، این موانع بر فعالیت‌ها، عملکردها و سرمایه‌گذاری‌های آنان اثر خواهد کرد (زکاوتی، ۱۴۰۰: ۱۱۴۲). این نظریات چارچوبی جامع برای تبیین کارآفرینی زنان ارائه و تأکید کرده‌اند اجرای دو مرحله شناخت فرصت‌های بالقوه، ایجاد ارزش مشترک و نوآوری اجتماعی و استفاده از دانش و قابلیت‌های انباشته‌شده برای راه‌اندازی کسب‌وکار جدید زنان ضروری است (ذوالفقاری و قانع یخدان، ۱۴۰۳: ۴۱۲).

۳. پیشینه تحقیق

تاکنون پژوهشی درباره موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران به روش فراتحلیل انجام نشده است که همین موضوع مبین نو بودن پژوهش حاضر، و مهم‌ترین وجه تمایز آن با سایر مطالعات موجود، مربوط به موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران است. از این‌رو، در پیشینه به پژوهش‌هایی نظری و تجربی اشاره شده است. احمدیان (۱۴۰۲) موانع کارآفرینی بین‌المللی زنان در ایران را برشمرده و تصریح کرده است موانع کارآفرینی زنان روستایی ایرانی شامل ضعف در برقراری ارتباط و مهارت‌های ارتباطی، حمایت ناکافی دولت و مسئولان از فعالیت‌های اجتماعی زنان، ناآشنایی با فرایند بین‌المللی شدن، تلاقی امور شرکت با مسائل خانوادگی و شخصی، رقابت شدید و ناسالم در جامعه، ناآشنایی با بازاریابی و فروش محصولات و عدم استقلال مالی زنان است. کریمیان و سقائیان (۱۴۰۲) با اشاره به موانع کارآفرینی زنان روستایی استان کرمانشاه، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای و شرایط مداخله‌گر، راهبردهای به‌کاررفته به‌وسیله جامعه مورد مطالعه را از موانع کارآفرینی زنان روستایی این استان عنوان

1. Djivre
2. Dina
3. Sangolagi&Alagawadi

کرده‌اند. کریم‌زاده (۱۳۹۸) موانع پیش‌روی کارآفرینی زنان روستایی بلوچ در شهرستان سراوان را برشمرده و تأکید کرده است موانع شخصیتی و فرهنگی، مؤثرترین مانع کارآفرینی زنان روستایی است. رحمان و همکاران^۱ (۲۰۲۳) موانع کارآفرینی پیش‌روی زنان روستایی را ماهیتاً اجتماعی، فرهنگی، مالی و مهارتی اعلام و خاطر نشان کرده‌اند نگرش و تلقی جامعه به زنان و نقش آن‌ها ریشه موانع اجتماعی و فرهنگی است. به اعتقاد آنان، موانع مالی تأثیر عظیمی بر کارآفرینی زنان روستایی و سایر مشکلات داشته است. ربانی^۲ و همکاران (۲۰۲۰) عدم آموزش، نبود حمایت‌های دولت، نبود دانش، مهارت و توانمندی، نداشتن اعتمادبه‌نفس و موقعیت‌های متزلزل اجتماعی را از موانع کارآفرین زنان در بحرین نام برده‌اند.

۴. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع فراتحلیل کمی (CMA2) است که در سال ۱۴۰۰ اجرا شده است. فراتحلیل با مرور سیستماتیک بر پژوهش‌های قبلی درصد برآورد میزان تأثیر متغیرهای مستقل بر وابسته است. مراحل پژوهش حاضر عبارت‌اند از: ۱. جستجوی کلیدواژه «موانع کارآفرینی زنان روستایی»؛ ۲. گردآوری مقالات از پایگاه نورمگز، مگیران، علم نت و پایگاه جهاد دانشگاهی؛ ۳. غربالگری و گزینش مقالات دارای ملاک ورود (وجود ضریب همبستگی، حجم نمونه، سطح معنی‌داری، روایی و پایایی پژوهش، پیمایش و استفاده از ابزار پرسشنامه)؛ ۴. ورود به نرم‌افزار؛ و ۵. برآورد میزان تأثیر پژوهش، سوگیری انتشار و متغیرهای میانجی (تعدیل‌گر). بازه زمانی پژوهش ۱۳۹۱-۱۴۰۰ است. جامعه آماری آن ۳۹ مطالعه است. ۲۴ پژوهش بعد از کنترل روشی و غربالگری (داشتن ملاک‌های ورود) به روش هدفمند انتخاب شدند. درنهایت با فرمول فیشر و کوهن در نرم‌افزار فراتحلیل، میزان تأثیر نهایی هر پژوهش و اثر نهایی کل^۳ برآورد شد. برای تشخیص همگنی یا ناهمگنی، از نمودار کیفی و آزمون Q و بعد از اثبات فرض ناهمگونی بین مطالعات از متغیر تعدیل‌گر (زمینه‌ای) برای سنجش میزان اثر آن بر کارآفرینی زنان روستایی استفاده شد؛ بنابراین، فراتحلیل پژوهش حاضر شامل مراحل تعریف موضوع پژوهش، جمع‌آوری نظام‌مند مطالعات قبلی، غربال و گزینش مطالعات، گردآوری اطلاعات و محاسبه میزان تأثیر است. همه این مراحل با نسخه سوم نرم‌افزار جامع فراتحلیل^۴ و به روش ترکیب تصادفی میزان تأثیر انجام شد.

جدول ۱. خلاصه تحقیقات فراتحلیل

عنوان	نویسنده	نوع تحقیق	حجم	استان
بررسی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (بخش باغ بهادران)	فرین امینی (۱۴۰۰)	پایان‌نامه ارشد	۲۴۷	اصفهان
ارزیابی موانع فعالیت‌های کارآفرینانه زنان در شهرستان زاهدان	کشاوری و زیودار (۱۴۰۰)	مقاله پژوهشی	۱۴۸	سیستان و بلوچستان
محدودیت‌های محیطی و اجتماعی-فرهنگی کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: شهرستان هامون)	قوچی (۱۳۹۹)	پایان‌نامه ارشد	۳۶۹	سیستان و بلوچستان
موانع کارآفرینی زنان روستایی بخش مرکزی استان کرمانشاه	خسروی پور و همکاران (۱۳۹۸)	مقاله پژوهشی	۲۳۴	کرمانشاه

1. Rahman et al.

2. Rabbani et al.

3. Effect size

4. Comprehensive Meta-Analysis-V2

استان	حجم	نوع تحقیق	نویسنده	عنوان
کردستان	۳۸۴	پایان نامه ارشد	قادری (۱۳۹۸)	بررسی موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی در حوزه صنایع دستی استان کردستان
سیستان و بلوچستان	۴۰	مقاله پژوهشی	کریم زاده (۱۳۹۸)	بررسی موانع کارآفرینی زنان روستایی بلوچ شهرستان سراوان
کردستان	۱۴۷	مقاله پژوهشی	محمدی و محمد شریفی (۱۳۹۸)	بررسی تأثیر موانع گرایش زنان روستایی به کارآفرینی گردشگری (مطالعه موردی: بخش اورامان شهرستان سروآباد)
خراسان شمالی	۳۸۳	پایان نامه ارشد	پرهیز کار برزلی (۱۳۹۷)	شناسایی و رتبه بندی چالش های کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: استان خراسان شمالی)
مرکزی	۳۶۵	پایان نامه ارشد	خسروبیگی بزرچلوئی (۱۳۹۷)	موانع و چالش های توسعه کسب و کار خانگی زنان در نواحی روستایی کمیجان
اصفهان	۱۴۱	مقاله پژوهشی	قلی زاده و صرافان سلیمانزاده (۱۳۹۷)	موانع فرهنگی کارآفرینی زنان روستایی در بخش کشاورزی (شهرستان نجف آباد)
اصفهان	۳۳۸	مقاله پژوهشی	شاطریان و همکاران (۱۳۹۶)	تحلیل موانع کارآفرینی زنان روستایی در شهرستان کاشان
کرمان	۱۸۶	پایان نامه ارشد	محمودآبادی (۱۳۹۶)	شناسایی و اولویت بندی موانع کارآفرینی زنان روستایی شهرستان سیرجان
ایلام	۲۶۲	مقاله پژوهشی	جمینی و همکاران (۱۳۹۵)	تحلیل موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی در نواحی روستاهای چرداول
فارس	۱۴۰	مقاله پژوهشی	رحمانیان کوشکی و همکاران (۱۳۹۵)	تحلیل عوامل پیش برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی (مورد مطالعه: بخش کامفیروز، شهرستان مرودشت)
لرستان	۹۰	پایان نامه ارشد	عزیزی چشمه شفیعی (۱۳۹۵)	بررسی و تحلیل موانع و محدودیت های مؤثر در کارآفرینی زنان روستایی (بخش کاکوند، شهرستان دلفان)
کرمانشاه	۳۶۶	مقاله پژوهشی	جمینی و همکاران (۱۳۹۴)	تحلیل عاملی متغیرهای پیش برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی شهرستان روانسر
چهارمحال و بختیاری	۱۹۵	مقاله پژوهشی	قادرمرزی و همکاران (۱۳۹۴)	شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (دهستان شلیل - اردل)
خراسان رضوی	۳۳۴	پایان نامه ارشد	قنبری (۱۳۹۴)	موانع و چالش های زنان روستایی در ایجاد کسب و کارهای کوچک (صنایع دستی و صنایع تکمیلی و تبدیلی کشاورزی پایین رخ تربت حیدریه)
گیلان	۳۵۷	مقاله پژوهشی	یاسوری و همکاران (۱۳۹۴)	موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان روستایی گوراب پس فومن
همدان	۱۸۷	مقاله پژوهشی	یعقوبی فرانی و همکاران (۱۳۹۳)	شناسایی بازدارنده های گرایش زنان روستایی به مشاغل خانگی سردرود رزن
چهارمحال و بختیاری	۲۵۴	مقاله پژوهشی	جمشیدی و همکاران (۱۳۹۲)	بررسی عوامل پیش برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی
کل کشور	۱۱۰	مقاله پژوهشی	ربیعی و نظریان (۱۳۹۲)	بررسی موانع کارآفرینی زنان روستایی تحصیل کرده دانشگاهی ایران
قم	۷۷	مقاله پژوهشی	میردامادی و همکاران (۱۳۹۲)	شناسایی چالش های توسعه مهارت های کارآفرینی زنان روستایی استان قم
اردبیل	۵۰	مقاله پژوهشی	حیدری ساریان (۱۳۹۱)	اولویت بندی موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی استان اردبیل

۵. یافته‌های پژوهش

یافته‌های تحقیق در دو دسته توصیفی و تحلیلی تدوین شده‌اند.

۵-۱. توصیفی

- یافته‌های توصیفی شامل بازه زمانی، جامعه آماری، شیوه نمونه‌گیری، سطح اجرا، قومیت و سطح توسعه مناطق است.
- ✓ در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۴، بیشترین مطالعات (۱۸ درصد) درباره موانع کارآفرینی زنان انجام شده است. کمترین تحقیقات مربوط به سال‌های ۱۳۹۱، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۹ است؛
 - ✓ رشته ۵۲ درصد از نویسندگان مقالات این حوزه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، و ۱۶ درصد کارآفرینی و مدیریت کارآفرینی بوده است؛
 - ✓ ۴۶ درصد پژوهش‌ها به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و ۱۷ درصد به شیوه تمام‌شماری و طبقه‌ای چندمرحله‌ای تصادفی انجام شده است؛
 - ✓ پژوهشگران ۶۳ درصد از مطالعات را به زنان روستایی اختصاص داده‌اند. ۲۵ درصد شامل زنان کارآفرین بوده است؛
 - ✓ قوم فارس با ۵۰ درصد و قوم کرد با ۲۵ درصد بیشترین تعداد تحقیقات این حوزه را به خود اختصاص داده‌اند؛
 - ✓ مطابق نتایج فوق، ۳۸ درصد مطالعات در استان‌های توسعه‌یافته، ۳۸ درصد در استان‌های در حال توسعه و ۲۴ درصد در مناطق کمتر توسعه‌یافته اجرا شده است.

۵-۲. تحلیلی

در بخش تحلیلی، میزان تأثیر پژوهش‌ها، سوگیری انتشار و تأثیر متغیرهای تعدیل‌گر (زمینه‌ای) بر کارآفرینی زنان روستایی بررسی شده است. پس از وارد کردن اطلاعات شکل ۱ در نرم‌افزار cma نسخه سوم، میزان تأثیر پژوهش‌ها بر اساس مقیاس همبستگی برآورد شده است که اطلاعات آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. میزان تأثیر کلی موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران

محقق و سال	میزان تأثیر	حد پایین	حد بالا	Z-Value	P-Value
امینی (۱۴۰۰)	۰/۸۶۷	۰/۸۳۲	۰/۸۹۵	۲۰/۶۳۳	۰/۰۰۰
کشاوری و زیودار (۱۴۰۰)	۰/۳۵۴	۰/۲۰۴	۰/۴۸۷	۴/۴۵۶	۰/۰۰۰
قوچی (۱۳۹۹)	۰/۸۰۵	۰/۷۶۶	۰/۸۳۸	۳۱/۲۸۶	۰/۰۰۰
خسروی‌پور، سلیمانی‌هارونی، و آنی (۱۳۹۸)	۰/۵۳۲	۰/۴۳۳	۰/۶۱۸	۹/۰۱۲	۰/۰۰۰
قادری (۱۳۹۸)	۰/۸۲۱	۰/۷۸۵	۰/۸۵۱	۲۲/۶۴۰	۰/۰۰۰
کریم‌زاده (۱۳۹۸)	۰/۳۱۳	۰/۰۰۲	۰/۵۶۹	۱/۹۷۰	۰/۰۴۹
محمدی و محمد شریفی (۱۳۹۸)	۰/۵۱۹	۰/۳۹۰	۰/۶۲۸	۶/۹۰۰	۰/۰۰۰
پرهیزکار برزلی (۱۳۹۷)	۰/۴۸۶	۰/۴۰۶	۰/۵۵۹	۱۰/۳۴۷	۰/۰۰۰
خسرویگی بزلوئی (۱۳۹۷)	۰/۷۳۴	۰/۶۸۳	۰/۷۷۸	۱۷/۸۳۴	۰/۰۰۰
قلی‌زاده و صرافان سلیمانزاده (۱۳۹۷)	-۰/۹۷۰	-۰/۹۷۸	-۰/۹۵۸	-۲۴/۵۷۹	۰/۰۰۰
شاطریان، نصرآبادی، و منصوریان (۱۳۹۶)	۰/۵۱۷	۰/۴۳۴	۰/۵۹۱	۱۰/۴۷۴	۰/۰۰۰

محقق و سال	میزان تأثیر	حد پایین	حد بالا	Z-Value	P-Value
محمودآبادی (۱۳۹۶)	۰/۱۴۰	-۰/۰۰۴	۰/۲۷۸	۱/۹۰۶	۰/۰۵۷
جمینی، جمشیدی، کاماسی، و هوشنگی (۱۳۹۵)	۰/۱۸۱	۰/۰۶۱	۰/۲۹۶	۲/۹۴۵	۰/۰۰۳
رحمانیان کوشکی، مهدوی حاجیلویی، و خالدی (۱۳۹۵)	۰/۶۸۲	۰/۵۸۲	۰/۷۶۲	۹/۷۴۸	۰/۰۰۰
عزیزی چشمه شفیعی (۱۳۹۵)	۰/۹۰۱	۰/۸۵۳	۰/۹۳۴	۱۳/۷۸۱	۰/۰۰۰
جمینی، تقدیسی، علی پور، و فیضی (۱۳۹۴)	۰/۶۱۶	۰/۵۴۸	۰/۶۷۶	۱۳/۶۹۰	۰/۰۰۰
قادرمرزی، جمشیدی، جمینی، و نظری (۱۳۹۴)	۰/۶۲۴	۰/۵۳۰	۰/۷۰۳	۱۰/۱۳۶	۰/۰۰۰
قنبری (۱۳۹۴)	۰/۳۹۸	۰/۳۰۴	۰/۴۸۵	۷/۶۶۴	۰/۰۰۰
یاسوری، قرشی، و وطن خواه (۱۳۹۴)	۰/۵۵۱	۰/۴۷۴	۰/۶۱۹	۱۱/۶۶۲	۰/۰۰۰
یعقوبی فرانی، سلیمانی، و موحدی (۱۳۹۳)	۰/۵۸۰	۰/۴۷۶	۰/۶۶۸	۸/۹۸۶	۰/۰۰۰
جمشیدی، جمینی، و نظری سرمازه (۱۳۹۲)	۰/۷۱۸	۰/۶۵۳	۰/۷۷۳	۱۴/۳۱۴	۰/۰۰۰
ربیعی و نظریان (۱۳۹۲)	۰/۶۴۴	۰/۵۱۹	۰/۷۴۲	۷/۹۱۳	۰/۰۰۰
میردامادی، لشگرآرا، و طیب زاده (۱۳۹۲)	۰/۳۴۳	۰/۰۲۰	۰/۴۴۳	۲/۱۳۳	۰/۰۳۳
حیدری ساربان (۱۳۹۱)	۰/۲۹۳	۰/۰۱۶	۰/۵۲۸	۲/۰۶۹	۰/۰۳۹

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد موانع اقتصادی شامل موانع زیرساختی فیزیکی، عدم دسترسی به تسهیلات بانکی، مالیات‌های سنگین، عدم استقلال مالی، نداشتن پشتوانه مالی، نداشتن وثیقه و ضامن، کمبود خدمات و امکانات بود. موانع فرهنگی دربرگیرنده تنوع فرهنگی، باورهای خاص مذهبی، تعصبات منطقه‌ای، باورهای نادرست درباره توانایی‌های زنان و دختران مانند بی‌اعتمادی به امکان نان‌آوری زن بود. موانع اجتماعی شامل ضعف در برنامه‌ریزی، اجرا و بازاریابی، مناسب نبودن آموزه‌های رسانه‌ای، ناتوانی در تصمیم‌گیری قاطعانه درباره شروع کار، سختی رقابت برای زنان، عدم حمایت قانونی و معنوی، نداشتن مهارت‌های ارتباطی-اجتماعی، نداشتن اعتبار در بازار کار، عدم آگاهی از فرصت‌های موجود بازار، تحصیلات کم و بعضاً نامرتب، عدم ریسک‌پذیری، نبود کلاس‌های آموزشی، ناامنی حضور زنان در بازار کار، وابستگی به نظرات همسر و سرپرست خانوار، و تلاقی امور شرکت با مسائل خانوادگی و ناهمخوانی انتظارهای نقشی بود. موانع زمینه‌ای نیز مشتمل بر محدودیت‌های محیطی-جغرافیایی، عدم اعتماد به نفس، ضعف دانشی-فنی، نداشتن خلاقیت، بی‌انگیزگی، نداشتن روحیه کارآفرینی، وضعیت تأهل، جنسیت، مردسالاری، ترس از شکست و تحریک‌پذیری بیشتر زنان می‌شد. مطابق یافته‌ها، میزان تأثیر موانع فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زمینه‌ای به ترتیب ۰/۳۸۸، ۰/۴۲۹، ۰/۵۲۳ و ۰/۵۴۹ بوده است؛ بنابراین، در تمامی مطالعات به جز مطالعات دهم و دوازدهم، موانع کارآفرینی زنان روستایی با اطمینان ۹۵ درصد معنادار است و بزرگ‌ترین میزان تأثیر مربوط به مطالعه عزیزی چشمه شفیعی (۱۳۹۵) و کوچک‌ترین میزان تأثیر مربوط به مطالعه محمودآبادی (۱۳۹۶)، است. آزمون تحلیل حساسیت هم نشان داد هیچ کدام از مطالعات تا حد بسیار زیادی میزان تأثیر کلی را تحت تأثیر قرار ندادند.

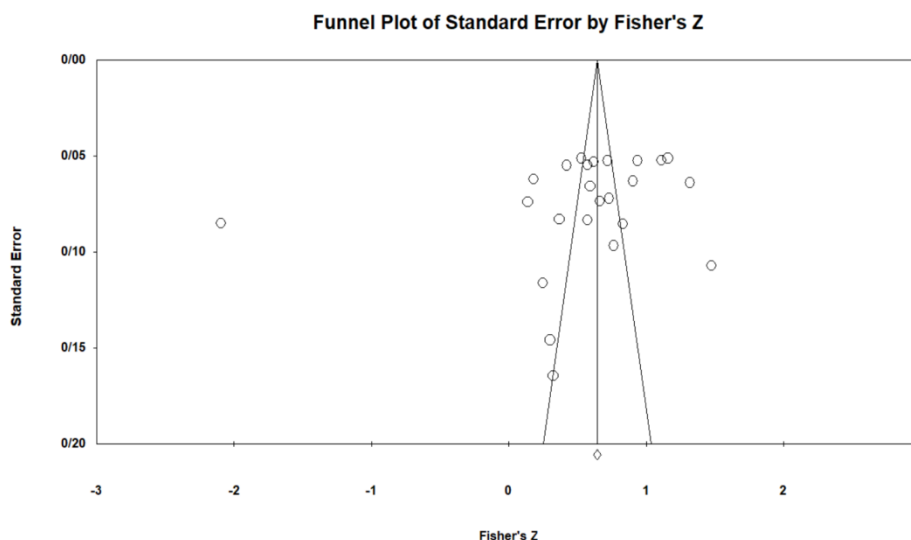
همگونی و ناهمگونی مطالعات تحت بررسی: در گام نخست مطالعات فراتحلیل، به بررسی مهم‌ترین پیش‌فرض‌های این روش یعنی همگنی مطالعات صورت گرفته و بررسی خطای انتشار پرداخته می‌شود. نتایج این آزمون در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. بررسی ناهمگنی و همگنی مطالعات تحت بررسی

I-Squared (I ²)	سطح معنی داری (P-Value)	درجه آزادی (Df)	مقدار آزمون Q	شاخص آماری
۹۸/۵۶۵	۰/۰۰۰	۲۳	۱۶۰۲/۹۶۳	نتایج

با توجه به نتایج آزمون Q، با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر مبنی بر همگن بودن مطالعات رد، و فرض ناهمگونی میان پژوهش‌ها تأیید می‌شود. به عبارتی، معنادار بودن شاخص Q نشان‌دهنده ناهمگنی در میزان تأثیر پژوهش‌های اولیه است. اما از آنجا که این شاخص به افزایش تعداد میزان تأثیر حساس است و با افزایش تعداد میزان تأثیر، توان این آزمون برای رد همگنی بیشتر می‌شود، مجذور I شاخص دیگری است که به همین منظور مورد استفاده قرار می‌گیرد. ضریب مجذور I دارای مقداری از صفر تا ۱۰۰ درصد است و در واقع، مقدار ناهمگنی را به صورت درصد نشان می‌دهد. هرچه مقدار این ضریب به ۱۰۰ درصد نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده ناهمگنی بیشتر میزان تأثیر پژوهش‌های اولیه است. نتایج ضریب مجذور I مؤید آن است که ۹۸/۵ درصد از تغییرات کل مطالعات به ناهمگنی آن‌ها مربوط است. پس تلفیق آن‌ها با مدل آثار ثابت موجه نیست و باید از مدل آثار تصادفی به منظور ترکیب نتایج استفاده کرد.

بررسی مفروضه خطای انتشار: یکی از مفروضات اصلی فراتحلیل، مفروضه خطای انتشار است که ناشی از انتشار پژوهش‌های چاپ‌شده و عدم انتشار پژوهش‌های چاپ‌نشده و انواع خطاها است. یکی از مشکلاتی که موجب محدود شدن اعتبار نتایج فراتحلیل می‌شود، عدم دسترسی محقق به تمام مطالعاتی است که در فاصله زمانی خاص انجام شده‌اند. به منظور بررسی این مفروضه از نمودار کیفی به‌عنوان رایج‌ترین روش بررسی خطای انتشار استفاده شد. نتایج نمودار کیفی وارونه تقریباً تداعی‌کننده تقارن نسبی مطالعات انجام‌شده است.

شکل ۱. نمودار کیفی براساس خطای استاندارد

برآورد میزان تأثیر متوسط: با توجه به اینکه پس از بررسی مفروضات این نتیجه حاصل شده است که باید از مدل اثر تصادفی به منظور ترکیب نتایج جهت گزارش میزان تأثیر استفاده شود، در جدول ۴ گزارش تأثیر مطالعات در مدل ثابت و تصادفی ارائه شده است.

جدول ۴. میزان تأثیر موانع کارآفرینی زنان در ایران در مدل‌های ثابت و تصادفی

متغیرها	تعداد مطالعات	میزان تأثیر مدل اثرات تصادفی	میزان تأثیر مدل اثر ثابت	حد پایین	حد بالا	Z-Value	P-Value
موانع کارآفرینی زنان روستایی ایرانی	۲۴	۰/۵۰۸	۰/۵۶۸	۰/۳۲۳	۰/۶۵۷	۴/۸۵۹	۰/۰۰۰

محاسبات آماری بیانگر این مطلب هستند که میانگین میزان تأثیر ترکیبی تصادفی و ثابت بر موانع کارآفرینی زنان در ایران در نمونه مورد پژوهش در مدل اثرات تصادفی معادل ۰/۵۰۸ و در مدل اثر ثابت ۰/۵۶۸ است. اندازه برآوردشده در محدوده اطمینان است. براساس این نظام تفسیری، ارزش‌های d برابر ۰/۲۰، ۰/۵۰ و ۰/۸۰ به ترتیب مبین اثر کم، متوسط و زیاد است؛ بنابراین میانگین میزان تأثیر فراتحلیل موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران یعنی ۰/۵۰۸ را می‌توان اثر متوسط رو به بالا تفسیر کرد. با توجه به ناهمگونی مطالعات و تأیید مفروضات فراتحلیل، برای تحلیل ناهمگنی‌ها و تفسیر واریانس بین مطالعات از متغیرهای تعدیل‌گر استفاده شد. واحد تحلیل، محدوده جغرافیایی و سال انجام مطالعات به‌عنوان متغیرهای تعدیل‌گر انتخاب شده‌اند. نتایج بررسی نقش تعدیل‌کنندگی واحد تحلیل و محدوده جغرافیایی به شرح جدول ۵ است.

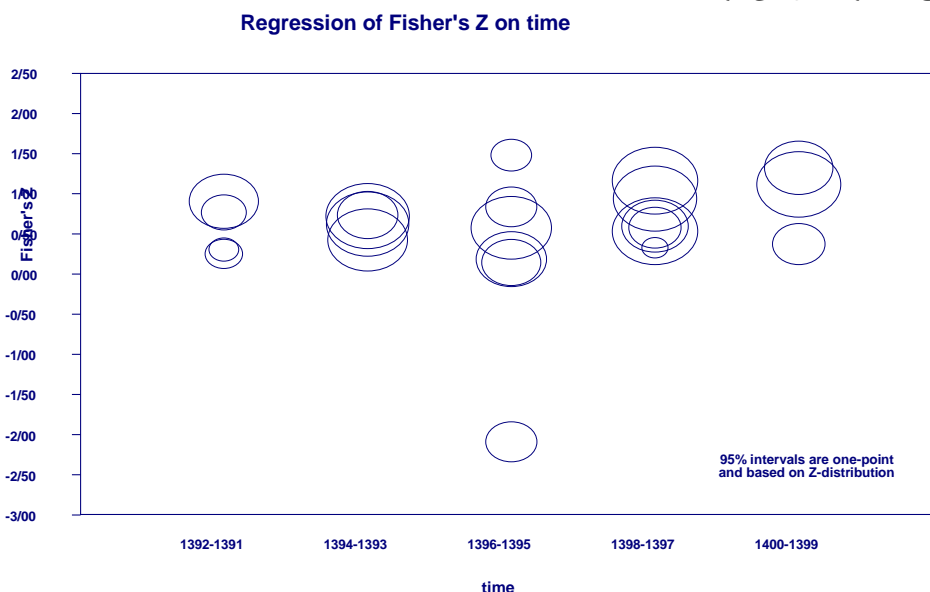
جدول ۵. بررسی نقش تعدیل‌کنندگی متغیرهای واحد تحلیل و محدوده جغرافیایی

متغیر تعدیل‌گر	واحد تحلیل	تعداد میزان تأثیر	مدل اثرات تصادفی		
			اندازه ترکیبی	Z-Value	P-Value
واحد تحلیل	کلان	۲	۰/۰۹۳	۰/۱۳۴	۰/۸۹۴
	خرد	۱۰	۰/۵۶۲	۱۰/۲۰۶	۰/۰۰۱
محدوده جغرافیایی	کل کشور (ملی)	۱	-۰/۵۴۰	-۶۶/۱۷۴	۰/۰۰۱
	شمال	۱	۰/۷۴	۱۸/۹۳۸	۰/۰۰۱
	شرق	۳	۰/۵۷۷	۶/۵۲۳	۰/۰۰۱
	مرکز	۴	۰/۵۵۶	۶/۸۳۸	۰/۰۰۱
	غرب	۲	۰/۵۸۲	۵/۲۴	۰/۰۰۱
	جنوب	۱	۰/۳۶	۷/۵۰۹	۰/۰۰۱

واحد تحلیل به‌عنوان متغیر تعدیل‌گر نشان می‌دهد در سطح خرد میزان تأثیر در مدل تصادفی ۰/۵۶۲ و در سطح کلان ۰/۰۹۳ است که اندازه اثر در سطح کلان معنادار نیست، اما در سطح خرد معنادار است. به عبارت دیگر، در دو مطالعه‌ای که واحد تحلیل آن فرد نبوده، اثر واحد تحلیل بر موانع کارآفرینی زنان روستایی معنادار نشده و از آن تأثیر نپذیرفته است، اما در پژوهش‌هایی که واحد تحلیل فرد بوده، موانع کارآفرینی زنان روستایی از واحد تحلیل اثر گرفته است. علاوه‌براین، متغیر

محدوده جغرافیایی به عنوان متغیر زمینه‌ای نشان می‌دهد اثر محدوده جغرافیایی بر موانع کارآفرینی زنان روستایی در همه محدوده‌های جغرافیایی معنادار است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، تأثیرپذیری موانع کارآفرینی زنان روستایی از محدوده جغرافیایی در شمال کشور بیشتر از سایر مناطق بوده و در مقابل در جنوب کشور، موانع کارآفرینی زنان روستایی کمتر از محدوده جغرافیایی متأثر بوده است. نکته جالب توجه اینکه در پژوهشی که در کل کشور انجام شده، محدوده جغرافیایی تأثیر کاهنده داشته است.

بررسی نقش تعدیل‌کنندگی متغیر سال انجام مطالعات: با توجه به نمودار و نتایج فرارگرسیون برای متغیر تعدیل‌گر سال تحقیقات، میزان تأثیر متوسط $0/407$ است که نشان از کاهندگی و تعدیل‌کنندگی سال اجرای تحقیقات دارد. بررسی‌های تحلیل واریانس شکل ۳ نشان می‌دهد نسبت کل واریانس بین مطالعات به میزان ۲ درصد توسط متغیر سال انجام تحقیقات توضیح داده و تعدیل می‌شود.

شکل ۳. متارگرسیون حاصل از متغیر تعدیل‌گر زمان اجرای تحقیقات

شکل ۳ گویای آن است که سال انجام مطالعات به عنوان متغیر زمینه‌ای، نقش تعدیل‌کننده‌ای در موانع کارآفرینی زنان روستایی داشته است. به عبارتی، به مرور زمان، میزان اثر سال اجرای مطالعات بر موانع کارآفرینی زنان روستایی عمیق‌تر، و اثرپذیری موانع کارآفرینی زنان روستایی از سال اجرای مطالعات هم بیشتر شده است.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی فراتحلیل حاضر، شناسایی و دسته‌بندی موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران است. در این راستا، پژوهشگران کوشیدند تا ضمن شناسایی و دسته‌بندی موانع کارآفرینی زنان روستایی از منظر مطالعات داخلی که در بازه ۱۳۹۱-۱۴۰۰ در پایگاه‌های داده‌های علمی نمایه شده‌اند، به ترکیب یافته‌های پژوهش‌های انجام‌شده و ارائه نگاه جامع و ترکیبی بپردازند و نتیجه‌ای منسجم از میان نتایج پراکنده مطالعات به‌دست آورند تا به کمک آن، موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران

مشخص شود. طبق یافته‌ها، موانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران در مطالعات براساس میزان فراوانی و به ترتیب عبارت‌اند از: موانع زمینه‌ای، موانع اقتصادی، موانع اجتماعی و موانع فرهنگی. در این میان موانع زمینه‌ای نخستین و پرتکرارترین مانع کارآفرینی زنان روستایی در ایران را به خود اختصاص داده و موانع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در رتبه‌های دوم تا چهارم قرار گرفته‌اند. موانع زمینه‌ای شامل محدودیت‌های محیطی-جغرافیایی، عدم اعتمادبه‌نفس، ضعف دانشی-فنی، فقدان خلاقیت، بی‌انگیزگی، نداشتن روحیه کارآفرینی، وضعیت تأهل، جنسیت، مردسالاری، ترس از شکست و تحریک‌پذیری بیشتر زنان است که در مطالعات احمدیان (۱۴۰۲)، اخوان و همکاران (۱۳۹۱)، جمینی و همکاران (۱۳۹۴)، زکاوئی (۱۴۰۰) و کریمیان و سقائیان (۱۴۰۲) تأیید شده و از آن‌ها به‌عنوان شرایط زمینه‌ای یاد شده است. یارائی (۱۳۸۳) رابطه بین جنسیت، سن، تحصیلات والدین و محل تولد دانشجویان دانشگاه شیراز و ویژگی‌های کارآفرینی را بررسی کرده و نشان داده است بین ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان با جنسیت، سن، سطح تحصیلات والدین و محل تولد رابطه معناداری وجود ندارد. زاهدی و همکاران (۱۳۹۹) نیز مؤلفه‌های شخصیتی کارآفرینانه دانشجویان دانشگاه علم و صنعت ایران و تأثیر اشتغال و جنسیت بر مؤلفه‌های کارآفرینی را واکاوی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که دانشجویان دانشگاه علم و صنعت از میانگین خصیصه‌های کارآفرینی برخوردار نیستند و بین اشتغال و جنسیت با کارآفرینی رابطه معناداری وجود ندارد. موانع اقتصادی دومین و از دیگر موانع پیش‌روی کارآفرینی زنان روستایی در ایران به‌شمار می‌رود که دربرگیرنده موانع زیرساختی-فیزیکی، عدم دسترسی به تسهیلات بانکی، مالیات‌های سنگین، عدم استقلال مالی، نداشتن پشتوانه مالی، نداشتن وثیقه و ضامن، و کمبود خدمات و امکانات است که مطالعات احمدیان (۱۴۰۲)، جمینی و همکاران (۱۳۹۴) و کریمیان و سقائیان (۱۴۰۲) بر آن‌ها صحنه گذاشته و تأکید کرده‌اند موانع اقتصادی به‌عنوان دومین مانع پیش‌روی زنان روستایی کارآفرین در زمره شرایط علی به‌شمار می‌رود که می‌تواند شامل نداشتن سرمایه و پس‌انداز کافی، نداشتن توانایی ریسک‌پذیری به‌واسطه عدم پشتوانه مالی و دسترسی نداشتن به منابع اولیه باشد و زنان روستایی را با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو کند. در این خصوص یعقوبی فرانی و همکاران (۱۳۹۳) وضعیت اقتصادی زنان کارآفرین را نامناسب توصیف و اذعان کرده‌اند دسترسی به وام برای زنان روستایی متوسط به پایین است و برای اکثر آن‌ها امکان دریافت آسان وام در حد خیلی کم وجود دارد. این در حالی است که دریافت سریع تسهیلات بانکی لازمه فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی است. در این زمینه، قربانی و حسنی (۱۳۹۶) به نقل از رضوانی، (۱۳۹۰) با اشاره به اینکه بزرگ‌ترین مشکل مالی، در درجه نخست نامناسب بودن نرخ‌های سود بانکی و کمبود سرمایه است، نقش تسهیلات بانکی در افزایش اشتغال را بااهمیت خوانده و تأکید کرده‌اند بین اعتبارات بانکی و مقدار اشتغال ایجادشده ارتباط معنی‌دار و مثبتی وجود دارد. نداشتن پشتوانه مالی از دیگر موانع اقتصادی فعالیت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی ایران به‌شمار می‌رود که موجب گرایش جوانان به سمت مشاغل بی‌دردسر و کاذب و عدم تمایل به فعالیت‌های کارآفرینانه می‌شود. موانع اجتماعی سومین مانع پیش‌روی فعالیت‌های کارآفرینی زنان روستایی در ایران است که در مطالعات متعددی مورد توجه قرار گرفته است. این موانع که طیف وسیعی از موانع کارآفرینی زنان روستایی را دربرمی‌گیرد، شامل نگرش جامعه به زنان و نقش آن‌ها، موقعیت‌های متزلزل اجتماعی، موانع قانونی و عدم حمایت قانونی و معنوی، ضعف در برنامه‌ریزی، اجرا و بازاریابی، مناسب‌نبودن آموزه‌های رسانه‌ای، ناتوانی تصمیم‌گیری قاطعانه درباره شروع کار، وابستگی به نظرات همسر و سرپرست خانوار، و تلاقی امور شرکت با مسائل خانوادگی و ناهمخوانی انتظارات نقش‌های است (۱۴۰۲)، ارشادی و دیگران (۱۳۹۹)، جمینی و همکاران (۱۳۹۴)، کریم‌زاده (۱۳۹۸) و منصوری و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعات خود به آن‌ها اشاره

کرده‌اند؛ به‌عنوان نمونه، میرغفوری و همکاران (۱۳۸۶) با اذعان به وجود این ایراد در فرایند کارآفرینی زنان در ایران، موانع قانونی کارآفرینی زنان در ایران را شامل سختی پذیرش و اقامت یک زن تنها در هتل، قوانین ناظر بر خانواده از جمله قانون منع کار زن در صورت عدم رضایت شوهر، منوط‌بودن خروج از کشور به اجازه کتبی شوهر دانسته و تأکید کرده‌اند زنان کارآفرین با برخی از مسائل و مشکلات قانونی دست و پنجه نرم می‌کنند که این مسائل و مشکلات، چالش‌هایی جدی را در فعالیت‌های کارآفرینانه آنان ایجاد کرده است. ناامنی حضور زنان در بازار کار، مسائل خانوادگی و ناهمخوانی انتظارات نقش‌های هم از دیگر موانع اجتماعی کارآفرینی زنان روستایی در ایران به‌شمار می‌رود که در مطالعه ربیعی و نظریان (۱۳۹۲) نیز مورد تصدیق و تأیید قرار گرفته است. آنان با بیان اینکه موانع کارآفرینی زنان تحصیل کرده در ایران به دسته‌های فرهنگی، اقتصادی و تجاری، فردی، علمی، اجتماعی و قانونی قابل تقسیم است، اضافه کرده‌اند موانع فرهنگی از مهم‌ترین موانع کارآفرینی این قشر زنان است و آخرین رتبه هم به موانع علمی اختصاص دارد. به اعتقاد آنان موانع اجتماعی که به‌لحاظ رتبه‌بندی، در رتبه چهارم قرار می‌گیرند، شامل تلاقی مسائل شرکت با امور خانوادگی و ناهمخوانی انتظارات نقش‌های، عدم تشویق زنان توسط خانواده‌ها و کمبود حمایت‌های معنوی، نبود مراکز مشاوره کارآفرینی دولتی و نهایتاً مخالفت همسر یا والدین با کارآفرینی زن است.

آخرین مانع پیش‌روی زنان روستایی در فعالیت‌های کارآفرینی موانع فرهنگی است؛ موانعی که نشئت‌گرفته از فرهنگ، سن، باورها و اعتقادات جامعه ایرانی است. این موانع که مشتمل بر تنوع فرهنگی، باورهای خاص مذهبی، تعصبات منطقه‌ای، باورهای نادرست درباره توانایی‌های زنان و دختران مانند بی‌اعتمادی به امکان نان‌آوری زن است، بخش عظیمی از کارآفرینی زنان روستایی ایران را درگیر کرده است. مطالعات رحمان و همکاران (۲۰۲۳)، احمدیان (۱۴۰۲)، ارشادی و همکاران (۱۳۹۹)، کریم‌زاده (۱۳۹۸) به این موانع اشاره و آن‌ها را تبیین کرده‌اند. در تأیید این یافته، طاهری و فرشچی (۱۳۹۹: ۵) با بیان اینکه در فرهنگ مردسالار و رسمی گذشته و تقسیم‌بندی کلیشه‌های جنسیتی، عقلانیت همواره امری مردانه بوده، افزوده است تفکر، تصمیم‌گیری و ارائه راه‌حل مشکلات، عموماً به مردان نسبت داده می‌شد و در مقابل، زنان افرادی منفعل، وابسته و نظاره‌گر تعریف می‌شدند و اگر برای زنان نقش فعالی در عرصه‌های فرهنگی و سیاسی و اجتماعی قائل می‌شدند، عموماً جنبه منفی یا «مکارانه و دسیسه‌گرانه» داشته است. علی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۱) با اعتراف به اینکه در ایران، کارآفرینی از نیازهای جدی و ساختار خانوادگی، نگرش سنتی و کلیشه‌های جنسیتی، توصیف‌کننده ساختارهای اجتماعی است، تصریح کرده‌اند کلیشه‌های باورنداشتن به توانایی‌های زنان نوعی تفکر قالب حک شده در اذهان جامعه است که به‌شدت بر فرایند توسعه کارآفرینی زنان اثرگذار بوده و فعالیت‌های کارآفرینی را تحت تأثیر قرار داده است.

به‌هرحال، کارآفرینی زنان روستایی با موانع متعدد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زمینه‌ای روبه‌رو است. بنا بر نتایج، رفع این موانع و افزایش مشارکت موجب تولید ثروت، توسعه فناوری، گسترش دادوستد، پیشرفت اقتصادی، اشتغال‌زایی، بهره‌وری، تربیت کارآفرین، توسعه کارآفرینی و ارتقا و بهبود کیفیت زندگی زنان خواهد شد. بدین‌منظور براساس یافته‌های تحقیق پیشنهاد می‌شود با فرهنگ‌سازی و نهادینه‌سازی، موانع فرهنگی کاهش داده شود، باورهای صحیح جایگزین باورهای سنتی شود، زمینه حمایت‌های قانونی و حقوقی دولتی و غیردولتی مساعدتر شود، با اعتمادبه‌نفس و استقلال مالی زمینه سوددهی فعالیت‌های کارآفرینانه زنان افزایش یابد، با آموزش هزینه تولید کم شود، روحیه ریسک‌پذیری تقویت شود، مهارت‌های زنان

افزایش یابد، بازارهای ملی و بین‌المللی برای عرضه محصولات زنان کارآفرین آماده شود و مشارکت زنان در فعالیتهای افزایش پیدا کند.

مأخذ مقاله: تألیف مستقل. در این مقاله تعارض منافی وجود ندارد.

منابع

- احمدیان، سحر (۱۴۰۲). موانع کارآفرینی بین‌الملل زنان در ایران. *دانش کارآفرینی*، ۳(۳).
<https://doi.org/10.30495/enkn.2023.74931.1102>
- اخوان صراف، احمدرضا، و آراسته، مجید (۱۳۸۷). کارآفرینی زنان و فناوری اطلاعات و ارتباطات. *کار و جامعه*، ۹۶-۹۷(۱۷)، ۴۸-۵۵.
- ارشادی، محمدجواد، رضایی، نسا، و باقری حسین‌آبادی، رضا (۱۳۹۹). ارزیابی تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی بر کارآفرینی زنان در خانه‌های کارآفرینی شهرداری تهران. *مطالعات اجتماعی-روان‌شناختی زنان*، ۶۵(۱۸)، ۳۳-۶۷.
<https://doi.org/10.22051/jwsps.2021.32288.2265>
- امینی، فرین (۱۴۰۰). بررسی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: بخش باغ بهادران). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور.
- جمشیدی، علی‌رضا، جمینی، داود، و نظری‌سرمازه، حمید (۱۳۹۲). بررسی عوامل پیش‌برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی. *زن و جامعه*، ۱۴(۴)، ۱۳۷-۱۶۶.
- جمینی، داود، تقدیسی، احمد، علی‌پور، خالد، و فیضی، شلیب (۱۳۹۴). تحلیل‌عاملی متغیرهای پیش‌برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی شهرستان روانسر. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۴۲(۱۳)، ۶۳-۸۸.
<https://doi.org/10.22051/jwsps.2015.1914>
- جمینی، داود، جمشیدی، علیرضا، کاماسی، حسین، و هوشنگی، عطا (۱۳۹۵). تحلیل موانع توسعه کارآفرینی زنان در نواحی روستایی؛ مورد: روستاهای شهرستان چرداول. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۸(۵)، ۴۶-۶۴.
- حیدری ساریان، وکیل (۱۳۹۱). اولویت‌بندی موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی (با روش AHP)؛ مطالعه موردی: استان اردبیل. *فصلنامه مطالعات اجتماعی-روان‌شناختی زنان*، ۱۰(۲)، ۱۷۷-۱۵۹.
<https://doi.org/10.22051/jwsps.2012.1430>
- خداداده، ندا، اسلام‌پناه، مریم، موسوی، فرانک، و کاویانی، الهام (۱۴۰۱). طراحی الگوی بوم‌سازگان کارآفرینی دیجیتال در سازمان‌های آموزشی براساس نظریه داده‌بنیاد. *مدیریت برآموزش سازمان‌ها*، ۲۳(۱۱)، ۲۲۹-۲۷۱.
- خسروی‌پور، بهمن، سلیمانی‌هارونی، خدیجه، و آنی، نادیا (۱۳۹۸). موانع کارآفرینی زنان روستایی بخش مرکزی استان کرمانشاه. *تعاون و کشاورزی*، ۲۴۹(۸)، ۱۳۳-۱۵۱.
- ذوالفقاری، اکبر، و قانعی یخدان، نرگس (۱۴۰۳). فراتحلیل عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی (پژوهش‌های بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۴۰۱). *توسعه محلی (روستایی-شهری)*، ۱۵(۲)، ۴۰۹-۴۲۷.
<http://doi.org/10.22059/jrd.2023.363424.668809>
- ربیعی، علی، و نظریان، زهرا (۱۳۹۲). بررسی موانع کارآفرینی زنان تحصیل‌کرده دانشگاهی ایران. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۱(۲)، ۱-۲۶.
- رحمانیان کوشکی، مهدی، مهدوی‌حاجیلویی، مسعود، و خالدی، شهریار (۱۳۹۵). تحلیل عوامل پیش‌برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی (مورد مطالعه: بخش کامفیروز، شهرستان مرودشت).

- نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۳۳(۹)، ۵۳-۷۰.
- زاهدی، محمدرضا، مزده، محمد مهدوی، و آشتیانی محبی، سیمین (۱۳۹۹). ارزیابی مشخصه‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشگاه علم و صنعت ایران). کارافن، ۱۷(۴۹)، ۱۳۹-۱۵۴.
- زکوتی، فروغ (۱۴۰۰). موانع و فرصت‌های کارآفرینی زنان. در مدیریت و صنعت. مدیریت و صنعت (صص ۱۱۳۵-۱۱۴۶).
- سیدجوادین، سیدرضا (۱۳۸۳). مروری جامع بر نظریه‌های مدیریت و سازمان. تهران: نگاه دانش.
- شاطریان، محسن، نصرآبادی، زهرا، و منصوریان، فاطمه (۱۳۹۶). تحلیل موانع کارآفرینی زنان روستایی در شهرستان کاشان. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۲۱(۶)، ۱۸۱-۱۹۶.
- صادقی‌مجد، افسانه، و فضل‌الهی‌قمشی، سیف‌اله (۱۴۰۰). سواد اطلاعاتی و قدرت تبیین‌کنندگی آن برای کارآفرینی دانشجویان. معرفت، ۲۸(۳۰)، ۱۰۱-۱۱۰.
- طاهری، قدرت‌اله؛ و فرشچی، فاطمه. (۱۳۹۹). بازنمود عقلانیت زنانه در افسانه‌های ایرانی فرهنگ و ادبیات عامه، ۳۳(۳)، ۵-۲۶.
- عابدی، رحیم (۱۳۸۱). کاوش در کارآفرینی درون‌سازمانی. مطالعات مدیریت، بهبود و تحول، ۳۵-۳۶(۱۰)، ۱۱۱-۱۳۴.
- عزیزی چشمه شفیعی، فرهاد. (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل موانع و محدودیت‌های موثر در کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: بخش کاکوند، شهرستان دلفان) (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه پیام نور، ملایر.
- علی‌پور، پروین؛ زاهدی، محمدرضا؛ امیر و جوادی‌یگانه، محمدرضا (۱۳۹۶). تحلیل گفتمان عدالت جنسیتی در برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جمهوری اسلامی ایران. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۶(۲): ۲۰۳-۲۲۹. <https://doi.org/10.22059/jisr.2017.233842.527>
- علی‌نژاد، منوچهر، موسوی، سیده زینب، و پارسامهر، مهربان (۱۴۰۱). مطالعه الگوی خودتوانمندی زنان کارآفرین یزد: تعامل سازنده با حصارهای ذهنی و اجتماعی. زن در توسعه و سیاست، ۱۷(۲۰)، ۴۱۵-۴۴۰.
- قادرمرزی، حامد، جمشیدی، علی‌رضا، جمینی، داود، و نظری، حمید (۱۳۹۴). شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: دهستان شلیل - شهرستان اردل). برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۷(۵)، ۱۰۳-۱۱۸.
- قادری، مهنوش (۱۳۹۸). بررسی موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان در حوزه صنایع‌دستی استان کردستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه کردستان.
- قربانی، محمد، و حسنی، لیلیا (۱۳۹۶). بررسی رابطه تسهیلات بانکی و طرح‌های خوداشتغالی با استفاده از الگوسازی چندسطحی (مطالعه موردی: استان مازندران). تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۳۶(۹)، ۱۹۱-۲۰۸.
- قلی‌زاده، آذر، و صرافان‌سلیمانزاده، منصوره (۱۳۹۷). موانع فرهنگی کارآفرینی زنان در بخش کشاورزی (مورد مطالعه: شهرستان نجف‌آباد). کار و جامعه، ۲۲۶(۲۷)، ۳۵-۵۰.
- قنبری، نسیمه (۱۳۹۴). موانع و چالش‌های زنان روستایی در ایجاد کسب‌وکارهای کوچک (صنایع‌دستی و صنایع تکمیلی و تبدیلی کشاورزی) مطالعه‌ای در دهستان پایین‌رخ شهرستان تربت‌حیدریه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه فردوسی.
- قوچی، ام‌البنین (۱۳۹۹). محدودیت‌های محیطی و اجتماعی - فرهنگی کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: شهرستان هامون). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه زابل.
- کریمیان، فرانک، و سقائیان، سید حسین (۱۴۰۲). تحلیل موانع فراروی کارآفرینی زنان روستایی استان کرمانشاه: کاربرد نظریه بنیانی. آموزش و مدیریت کارآفرینی، ۲(۲)، ۴۳-۵۸. <https://doi.org/10.22126/eme.2023.9304.1036>
- کریم‌زاده، مجید (۱۳۹۸). بررسی موانع کارآفرینی زنان بلوچ شهرستان سراوان. مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۵۹(۱۷)، ۷-۳۴. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2019.17093.1560>

- کشاورز، سهیلا، و زیودار، مهدی (۱۴۰۰). ارزیابی موانع فعالیت‌های کارآفرینانه زنان در شهرستان زاهدان. *زیست‌بوم نوآوری*، ۳(۱)، ۲-۲۰. <https://doi.org/10.22111/innoeco.2021.37000.1011>
- محمدی، سعدی، و محمد شریفی، ژاله (۱۳۹۸). بررسی تأثیر موانع گرایش زنان روستایی به کارآفرینی گردشگری (مطالعه موردی: بخش اورامان شهرستان سروآباد). *زن در توسعه و سیاست*، ۱۷(۳)، ۴۳۹-۴۶۸. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2020.275033.1007581>
- محمودآبادی، نرگس (۱۳۹۶). شناسایی و اولویت‌بندی موانع کارآفرینی زنان شهرستان سیرجان. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه خوارزمی.
- منصوری، سمانه، پیغامی، عادل، و قاسمی، عاصمه (۱۴۰۰). تحلیل آسیب‌شناسانه مفهوم کارآفرینی زنان، گذار به مفهوم ارزش‌آفرینی زنان و دلالت‌های سیاستی. *راهبرد اقتصادی*، ۳۹(۱۰)، ۹۱۹-۹۴۹.
- میردامادی، سید مهدی، لشگرآرا، فرهاد، و طبیب‌زاده، مژگان (۱۳۹۲). شناسایی چالش‌های توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم. *کار و جامعه*، ۱۶۶(۰)، ۵۴-۵۸.
- میرغفوری سید حبیب‌اله، صبادی تورانلو، حسین، و فهیمی هنزایی سعیده (۱۳۸۶). شناسایی و رتبه‌بندی موانع مؤثر بر فعالیت‌های کارآفرینی زنان با استفاده از تکنیک‌های MCDM: زنان کارآفرین استان یزد. *مجله تحقیقات زنان (مجله مطالعات زنان)*، ۱(۲)، ۳۳-۶۰.
- نصرالهی وسطی، لیلا (۱۳۹۳). بررسی نظری و تجربی رابطه میان مشارکت اجتماعی و روحیه کارآفرینی زنان روستایی (مورد مطالعه: دهستان شیروان از توابع شهرستان بروجرد). *توسعه محلی (روستایی-شهری)*، ۶(۲)، ۳۱۹-۳۴۰. <https://doi.org/10.22059/jrd.2014.54326>
- یارابی، علیرضا (۱۳۸۳). بررسی برخی روحیات کارآفرینی در بین دانشجویان و مقایسه آن با مدیران صنایع. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه شیراز.
- یاسوری، مجید، قرشی، محمدباسط، و وطن‌خواه، ژیلا (۱۳۹۴). تحلیل موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان روستایی دهستان گوراب پس فومن. *پژوهش‌های روستایی*، ۲۲(۶)، ۳۲۳-۳۴۲. <https://doi.org/10.22059/jrur.2015.54910>
- یعقوبی‌فرانی، احمد، سلیمانی، عطیه، و موحدی، رضا (۱۳۹۳). تحلیل عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۴۱(۱۲)، ۷-۴۲. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2015.1493>
- Abedi, M. (2003). An Investigation in Intrapreneurship. *Management Studies in Development and Evolution*, 9(35-36), 111-34. (In Persian)
- Ahmadian, S. (2023). International Entrepreneurship Barriers of Women Entrepreneurs in Iran. *Entrepreneurship Knowledge*, 3(3). <https://doi.org/10.30495/enkn.2023.74931.1102> (In Persian)
- Akhavan Saraf, A. R., & Arasteh, M. (2008). Women's Entrepreneurship and Information and Communication Technology. *Work and Society*, 96-97(17), 48-55. (In Persian)
- Alinejad, M., Mosavi, S. Z., & Parsamehr, M. (2022). Studying the Self-Empowerment Model of Women Entrepreneurs in Yazd: Constructive Interaction with Mental and Social Barriers. *Woman in Development & Politics*, 20(3), 415-440. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2022.339364.1008169> (In Persian)
- Alipoor, P.; Zahedi, M.J.; Maleki, A. & Javadi Yeganeh, M.R (2017). Discourse Analysis of Gender Equality in the Sixth 5-years Plan for Economic, Cultural and Social Development of Islamic Republic of Iran. *Quarterly of Social Studies Research in Iran*. 6(2): 203-229. <https://doi.org/10.22059/jjsr.2017.233842.527> (In Persian)
- Amini, F. (2021). Investigating Barriers to Rural Women's Entrepreneurship Development (Case Study: Bagh Bahadran Sector). *Master Thesis*, Zareenshahr: Payame Noor University. (In Persian)

- Azizicheshmeh Shafiei, F. (2016). Investigation and Analysis of Effective Obstacles and Limitations in Rural Women's Entrepreneurship (Case Study: Kakavand District, Delfan City). *Master Thesis*, Malayer: Payame Noor University. (In Persian)
- Dina, L. (1995). *Froum Sur I Entrepreneurship Feminin Quebecois*, Montreal, Ecoledes Hautes Etudes Commerciales Montreal. 13.
- Djivre, J. (2006). Female Entrepreneurs of the North: Breaking Ground. *Curren Research*.
- Ershadi, M. J., Rezaee, N., & Bagheri Hosein Abadi, R. (2020). Evaluating the Impact of Cultural and Social Factors on Women's Entrepreneurship in Tehran Municipality Entrepreneurship Houses. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 18(4), 33-68. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2021.32288.2265> (In Persian)
- Ghadari, M. (2019). Barriers Affecting Women's Entrepreneurship in the Field of Handicrafts in Kurdistan Province. *Master Thesis*, Sanandaj: Kordestan University. (In Persian)
- Ghademarzi, H., Jamshidi, A. R., Jamini, D., & Nazari Sarmazeh, H. R. (2015). Identification Hampering Factors Affecting Development of Rural Women's (Case Study: Shalil Villages- Ardal Township). *Regional Planning*, 5(17), 103-118. (In Persian)
- Ghanbari, N. (2015). Obstacles and Challenges of Rural Women in Creating Small Businesses (Handicrafts and Supplementary Industries and Agricultural Transformation) a Study in Bain Rokh Dehistan of Torbat Heydarieh. *Master Thesis*, Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad. (In Persian)
- Gholizadeh, A., & Sarafan Soleimanzadeh, M. (2018). Cultural Barriers to Women's Entrepreneurship in the Agricultural Sector (Case Study: Najaf Abad City). *Work and Society*, 226(27), 35-50. (In Persian)
- Ghorbani, M., & Hassani, L. (2018). Investigating the relationship between credit and self-employment projects using multilevel modeling (Case study: Mazandaran province). *Agricultural Economics Research*, 9(36), 191-208. (In Persian)
- Ghoshi, O. (2020). Environmental and Socio-Cultural Limitations of Rural Women's Entrepreneurship (Case Study: Hamoun City). *Master Thesis*, Zabol: Zabol University. (In Persian)
- Heidari Sareban, V. (2012). Prioritizing Major Barriers to Rural Women's Entrepreneurship, Using AHP Method. Case Study: Ardabil Province. *Women's Studies Sociological and Psychological* 10(2), 159-77. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2012.1430> (In Persian)
- Jamineei, D., Jamshidi, A. R., Komasi, H., & Houshang, A. (2017). Analysis of Barriers to the Development of Women's Entrepreneurship in Rural Areas; Case: Chardavol Villages. *Space Economy and Rural Development*, 5(18), 45-63. <https://doi.org/10.18869/acadpub.serd.5.18.45> (In Persian)
- Jamini, D., Taghdisi, A., Alipoor, K., & Feizi, S. (2015). Factor Analysis of Hindering and Drawing Variables of Entrepreneurship Development among Rural Women in Iran: Case Study of Ravansar Township. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 13(1), 63-88. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2015.1914> (In Persian)
- Jamshidi, A., Jamineei, D., & Nezeri Sarmazeh, H. R. (2014). Studying Driving Forces and Hampering Factors Affecting Development of Rural Women's Entrepreneurship in Miankoh District, Ardal Township. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 5(17), 75-94. (In Persian)
- Karamian, F., & Saghaian, S. H. (2023). Analysis of Barriers Facing Rural Women's Entrepreneurship in Kermanshah Province: An Application of the Grounded Theory. *Education and Management of Entrepreneurship*, 2(2), 43-58. <https://doi.org/10.22126/eme.2023.9304.1036> (In Persian)
- Karimzadeh, M. (2019). The Obstacles of Entrepreneurship for Baluch Women in Saravan District. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 17(2), 7-34. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2019.17093.1560> (In Persian)
- Keshavarz, S., & Zivdar, M. (2021). Assessing the Barriers of Women's Entrepreneurial Activities in the City of Zahedan. *Journal of Innovation Ecosystem*, 1(3). <https://doi.org/10.22111/innoeco.2021.37000.1011> (In Persian)
- Khodadadeh, N., Islampanah, M., Mousavi, F., & Kaviani, E. (2022). Designing a Model of Digital Entrepreneurship Ecosystems in Educational Organizations Based on Grounded Theory. *Quarterly*

- Journal of Managing Education In Organizations*, 11(2). <https://doi.org/10.52547/meo.11.2.229> (In Persian)
- Khosravipour, B., Soleimani Harooni, H., & Ani, N. (2019). Obstacles Hampering Entrepreneurship of Rural Women in the Central Region of Kermanshah Province. *Co-Operation and Agriculture*, 8(29), 133-52. <https://doi.org/10.22034/ajcoop.2019.90273> (In Persian)
- Khosroobegi, S. (2018). Examining the Obstacles and Challenges of Women's Home Business Development in Rural Areas (Case Study: Kamijan City). *Master Thesis*, Malayer: Payame Noor University. (In Persian)
- Mahmoodabadi, N. (2017). Identifying and Prioritizing Barriers to Women's Entrepreneurship in Sirjan City. *Master Thesis*, Tehran: Kharazmi. (In Persian)
- Mansouri, S., Peyghami, A., & Ghasemi, A. (2022). Pathological Analysis of the Concept of Women Entrepreneurship, Transition to the Concept of Women Value Creation and Policy Indications. *Economic Strategy*, 10(39), 917-949. (In Persian)
- Mohammadi, S., & Mohammad Sharifi, J. (2019). Analysis of Effective Barriers to Women's Entrepreneurship Development in Rural Tourism (Case Study: Oraman Region, Sarvabad County). *Woman in Development & Politics*, 17(3), 439-68. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2020.275033.1007581> (In Persian)
- Mirdamadi, S. M., Lashgarara, F., & Tabibzadeh, M. (2013). Challenges of Developing Entrepreneurial Skills of Rural Women in Qom Province. *Work and Society*, 166(0), 54-58. (In Persian)
- Mirghafari, S. H. (2006). Ranking the Barriers of Women's Promotion to Managerial Positions: A case study of Yazd province's public sector. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 4(1), 101-122. <https://doi.org/10.22051/jwsp.2006.1259> (In Persian)
- Naderi, E., Behrangi, M., & Edallat, S. (2022). Investigating the effect of creativity on the level of entrepreneurship of graduates of the educational management department of Islamic Azad University, Science and Research Unit, 1996-2006. *Psychology Studies and Educational Sciences*, 38(8), 432-451. (In Persian)
- Nasrolahi Vosta, L. (2014). Relationship between social participation and entrepreneurial spirit of rural women (Case of Shirvan Village in Borojerd City). *Community Development (Rural and Urban)*, 6(2), 319-340. <https://doi.org/10.22059/jrd.2014.54326> (In Persian)
- Parhizkar, F. (2018). Identification and Ranking of Rural Women's Entrepreneurship Challenges (Case Study of North Khorasan Province). *Master Thesis*, Qom: Hazrat Masoumeh University. (In Persian)
- Pouratashi, M. (2008). Institutionalizing Entrepreneurship Education in Higher Education System. *Higher Education Letter*, 1(1), 49-63. (In Persian)
- Rabbani, M. R., Shahnawaz, A. J., & Rahiman, H. (2020). Analysis of Critical Barriers to Women Entrepreneurship in Bahrain: An Exploratory Study. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 9(3), 4044-48.
- Rabiee, A., & Nazarian, Z. (2013). An Investigation into Obstacles to Entrepreneurship among Educated Women. *Journal of Innovation and Creativity in Human Science*, 2(4), 1-26.
- Rahman, Md Mizanur, Dana, L P; Moral, E H, Nishath A, & Saidur Rahaman, M D. (2023). "Challenges of Rural Women Entrepreneurs in Bangladesh to Survive Their Family Entrepreneurship: A Narrative Inquiry through Storytelling. *Journal of Family Business Management*, 13(3), 645-664.
- Rahmaniyan Koushkaki, M., Mahdavi Hajaliloo, M., & Khaledi, S. (2017). Analysis of Driving Factors and Obstacles to the Development of Rural Entrepreneurship with an Emphasis on Transformational and Complementary Industries of the Agricultural Sector under Study: Kamfirouz District (Morodasht City). *Scientific and Research Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, 9(1), 53-70. (In Persian)
- Sadeghi, M., & Fazlolah Ghomshi, S. (2021). Information Literacy and Its Explanatory Power for Student Entrepreneurship. *Marafat*, 280(30), 101-110. (In Persian)
- Sangolagi, K., & Alagawadi, M. (2016). Women Entrepreneurs. *International Journal of Advancement in Engineering Technology, Management and Applied Science*, 3(1), 216-22.

- Shateriyan, M., Nasabadi, Z., & Mansouriyan, F. (2017). Analysis of Barriers to Entrepreneurship of Rural Women in Kashan City. *Space Economy and Rural Development*, 6(21), 181-96. (In Persian)
- Seyed Javadeein, S. R. (2004). *A Comprehensive Review of Management and Organization Theories*. Tehran: Negah Danesh. (In Persian)
- Taheri, G., & Farshchi, F. (2020). Representation of Feminine Logic in Iranian Legends. *Culture and Folk Literature*, 8(33). (In Persian)
- Yaghoubi Farani, A., Soleimani, A., & Movahedi, R. (2015). Sociological Study of The Attitudes toward Mehr Among Alameh University Students. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 12(4), 7-42. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2015.1493> (In Persian)
- Yaraei, A. (2004). *Investigating some entrepreneurial spirit among students and comparing it with industrial managers*. Shiraz University, Shiraz. (In Persian)
- Yasouri, M., Ghorashi, M. B., & Vatankhah Kalurazi, Z. (2015). Analysis of Barriers and Solutions to the Development of Rural Women's Entrepreneurship in Gurabpass Rular, Fouman. *Journal of Rural Research*, 6(2), 323-42. <https://doi.org/10.22059/jrur.2015.54910> (In Persian)
- Zekavati, F. (2021). Obstacles and Opportunities of Women's Entrepreneurship. In *Management and Industry*, 1135-46. Tehran: Management and Industry. (In Persian)
- Zahedi, M., Mahdavi Mazdeh, M., & Mohebbi Ashtiani, S. (2020). Evaluating the characteristic elements of entrepreneurship in students of Iranian University of Science and Technology (IUST). *Karafan Quarterly Scientific Journal*, 17(3), 143-159. <https://doi.org/10.48301/kssa.2020.124667> (In Persian)
- Zolfaghari, A., & Ghanei Yakhdan, N. (2025). Meta-Analysis of Factors Affecting Rural Women's Entrepreneurship (Studies in the Period of 2011-2022). *Community Development (Rural and Urban)*, 15(2), 409-427. <https://doi.org/10.22059/jrd.2023.363424.668809> (In Persian)